

Svendborg og Ørkild.

Efter Foredrag af Museumsinspektør Johs. Olsen.

Den ældste Borg i Svendborg hed „Swinaburgh“ og laa omtrent der, hvor Frue Kirke nu ligger. I Kirkebakken har man fundet Fundamenter og Rester af Borgen og Fæstningsværkerne om den. Paa Skraa-ningen og ved Foden af denne Bakke er Byen op-
 staaet. Hvornaar det er sket, vides ikke.

Den ældste kendte Tidsangivelse i Byens Historie er 25. Juni. 1229, da *Valdemar Sejr* skænker Indtægten af „Swinaburgh“ til sin Sønnekone, *Eleonora* af Portugal. I Aaret 1236 nævnes *Astrad Frakka*, som Hovedsmand paa Borgen; han er nævnte Aar Medstifter af Graabrødreklosteret i Svendborg. Under Kampene mellem Bengærdsønnerne og deres respektive Tilhængere lider Byen meget, og 1253 bliver Borgen tagen med Storm af *Christoffer I.s* Tropper, og baade Borg og By lagt øde.

Den gamle Borg rejstes aldrig mere; den har sagtens ogsaa kun været lille og svag, og den kunde vel heller ikke rigtig komme til at bruge sine Vaaben for Byen, der klyngede sig saa tæt ind til den; endelig krævede den voksende By mere Plads. Saa

rejstes da i Stedet den ny stærke Borg, Ørkild, ca. 1000 m. mod Nordøst for den gamle Borgbanke, eller maaske er der allerede paa et tidligere Tidspunkt rejst en Borg paa dette Sted.

Paa Ørkilds Borgplads er der nu desværre kun nogle Fundamenter tilbage; men Beliggenheden er

Levninger af Volde og Grave i Krøyers Have.

imponerende. Mellem dybe Slugter skyder en vældig Bakketunge med stejle Skraaninger sig frem mod Sydvest. I Slugterne løb henholdsvis Trappebæk og Kobberbækken, som kunde opstemmes, og — som fundne Dæmningsrester synes at vise det — er bleven opstemmet, Hovedborgen laa mod Syd og var af en anseelig Størrelse, ca. 56 m \times 56. Den støttede sig til en Ringmur, der har været ca. 1,8 m tyk. Borgens Fundament og Sokkel var Kampesten, men Murene var af store røde Munkesten. Den eneste

Adgang til Borgen var fra Nord, og flerdobbelte, halvkredsformede Volde og Grave dækkede den mod Angreb fra den Kant. Ogsaa disse Grave synes at have været vandfyldte ved Tilledning fra Nord. Alt i alt var det saaledes et stort og stærkt middelalderligt Fæstningsværk, en Rigsborg, hvor kongelige Fogder, maaske ogsaa undertiden Kongen selv residerede. Desværre kendes Borgens Historie kun brudstykkevis.

1264 d. 30. August udstedte Biskop *Regnar* af Odense her sit Testamente, som et Gavebrev til Sancta Clara Kloster i Odense. 1330 pantsatte Christoffer d. II. Borgen til de holstenske Grever, og i de følgende urolige Aartier er den i deres Hænder, men 1369 er den i *Valdemar Atterdags* Besiddelse; og han forlener den nævnte Aar til Ridderne *Heino Kabel* og *Henning Kølberg*, der begge nævnes flere Gange i de følgende Aar som Kongens Høvidsmænd paa Ørkild, 1375 er Ridderen *Hans Offesen* Befalingsmand paa Ørkild, og 1394 hedder Høvidsmanden *Tue Skytte*. 1421 blev Ørkild Kronlen under Fyens Bispestol; men allerede før den Tid har de Odensebisper periodisk haft Magt over Borgen, mulig som et Pant.

I Aarene 1403—07 udsteder Biskop *Johannes* af Odense en lang Række Afladsbreve og andre Brevskaber fra Ørkild. 1445 udsteder Biskop *Henning Torkildsen Ulfeld* herfra et Afladsbrev til St. Laurenti Alter i Stenstrup, og 1464 udsteder Biskop *Magnus*, ligeledes fra Ørkild, et Gavebrev til Maribo Kloster. Ogsaa Biskop *Karl Rønno*v udsteder Breve her 1480, 1484 og 1493. Særlig ejendommeligt er Brevet fra 1480, i hvilket *Karl Rønno*v paalægger

Sognepræsten i Snøde paa Langeland, som har overtraadt Paabudet om Cœlibat, en Bøde bestaaende deri, at syv Fæstebønder under Sognekaldet skal svare 1 Td. Havre aarlig til Bispen og gøre hver 2 Dages Arbejde aarlig paa Mølledæmningen ved Ørkild.

1501 blev Skomagersonnen fra Brøndum i Himmerland, *Jens Andersen* (Beldenak) Biskop i Fyens Stift. Denne stridbare og snedige Prælat kom straks i Strid med sin Formands Broder, *Markvard Rønno* til Hvidkilde, og i 1503 belejrer Hr. Markvard Ørkild, hvor Bispen opholder sig. Ogsaa den sidste katolske Biskop paa Fyen *Knud Gyldenstjerne* har været paa Borgen, og den holdtes til hans Haand, da den blev ødelagt 1534. Ved Siden af Bisperne nævnes gennem Aarene en lang Række Fogder eller Høvidsmænd paa Ørkild. I Ly under den stærke Borg og støttende sig til den opstod *Ørkilds By* bestaaende af ca. 20 Gaarde, 2 Vandmøller og et Teglværk. Byen synes at have trivedes godt under det biskoppelige Værn, og efterhaanden er den bleven en nok saa besværlig Konkurrent til det store Svendborg. Der opstod især en stærk Spænding mellem Svendborg og Ørkild om Handelen paa det sydlige Udland.

Saa kom Reformationsrøret og Borgerkrigen, „Grevens Fejde“. Rundtom rejste Borger og Bonde sig mod Herrerne, ogsaa de Svendborg Borgere greb til Vaaben. En Julinat 1534 drog de „Mand af Huse“ over mod Ørkild, hvis svage Besætning overgav sig uden større Modstand. Derefter stak Sejrherrerne Ild paa Borgen og brændte den af til Grunden. Desværre brændte formodentlig ved samme Lejlighed vigtige Dele af Fyens Stifts Arkiv, som

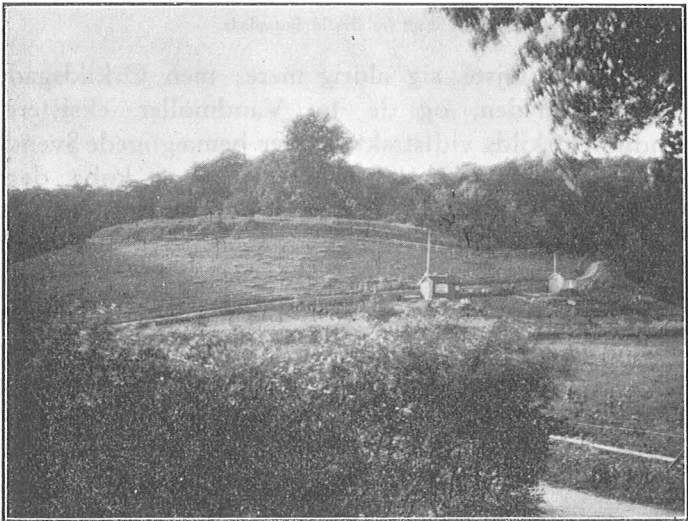
opbevaredes der. De gode Svendborgere glemte nu heller ikke at gøre det grundigt af med Ørkild By; saa havde man den Konkurrent fra Halsen.

Udsigt fra Ørkild Borgplads.

Ørkild rejste sig aldrig mere; men Ørkildsgade minder om den, og de to Vandmøller eksisterer endnu. Ørkilds vidtstrakte Jorder bemægtigede Svendborg sig for i 1566 at leje og senere at købe dem af Kongen. Siden den Tid har Svendborg haft forholdsvis betydelig Markjorder. Skovene købte Byen af Kronen 1765. Borgen Ørkild med de stærke Mure forsvandt efterhaanden, thi Ruinerne benyttedes som Stenbrud. I mange Bygninger i Svendborg sidder den Dag i Dag Munkesten fra Ørkild. Den ene Fløj af Gaarden „Bjørnemose“, som blev opført af Oberstløjtnant *E. C. Sehested* i Aarene 1745—46, skal være opført af Sten fra Ørkild. Det samme siges om Tærskeladen paa Hvidkilde og en Del af Gaarden „Nøjsomhed“ i Skaarup Sogn.

Saa mægtige var dog de Materiale-Masser her var slæbt sammen, at det tog Aarhundreder at ud-slette Borgen; endnu i 1813 stod der tilbage en tyk Mur paa ca. 20 m. Længde; men ogsaa denne sidste Levning sank i Grus. I Aarene 1885—87 blev der foretaget Udgravninger paa Tomten; men da fandt man kun Borgens Grundvold og daarligt nok det endda. Arbejdet kostede mange Penge, men blev ikke synderlig omhyggeligt udført; og de Genstande, som fandtes, var ikke mange eller synderlig værdifulde; men det udelukker ikke, at der ved en virkelig rationel og grundig Undersøgelse kunde findes adskil- ligt, som kunde kaste nyt og værdifuldt Lys over den gamle Borgs Historie.

Borgen Ørkilds Tomt.